

Edward Breza

Imiona wywodzące się od imienia Boga: Elohim

Język - Szkoła - Religia 8/1, 18-37

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Edward Breza
Sopot

IMIONA WYWODZĄCE SIĘ OD IMIENIA BOGA: *ELOHIM*

Bóg w Starym Testamencie (dalej StT) i w tradycji chrześcijańskiej nosił i nosi imię własne *Jahwe* (SNT 305–306)¹ oraz *Elohim* (w l. mn.)², które jako *el* było określeniem ‘jakiegokolwiek bóstwa’ i obocznym imieniem własnym *El*, będącym skrótem imienia *Elohim* (SNT 169), nadto Żydzi wymienne nazywali Boga *Adonai*, odpowiadające polskiemu *Pan Bóg*³. Por. te 3 określenia przed ołtarzem głównym w Katedrze Pelplińskiej. Dwa pierwsze imiona są bogato reprezentowane w imiennictwie judaistycznym i chrześcijańskim, trzecie do nazw osobowych nie weszło. Nadto Bogu przysługiwało także w StT określenie *Sabaoth* ‘Pan zastępów, tj. ‘wojsk’’, też niewyzyskane w imiennictwie. Możemy tylko podziwiać znajomość tego ostatniego określenia u XVIII-wiecznego autora pieśni eucharystycznej *U drzwi Twoich*, gdy stwierdza: „Żaden z wojska anielskiego nie dostąpi nigdy tego, czego człowiek dostępuje. Ciało i Krew gdy przyjmuje”.

¹ X. Léon-Dufour, SNT 305 informuje, że w niektórych tłumaczeniach spotyka się pisownię *Yahwe*, która nawiązuje do tetragramu, tj. 4. liter *YHWH*, w innych *Iahwe*; dawniej spotykano transkrypcję *Jehovah*, występującą w nazwie wyznania *Świadkowie Jehowy*. Imię objawione przez samego Boga w scenie krzaku gorejącego (Wj 3,14) i przełożone w LXX na *Egō eimi, hó eimi*, tak samo w Wulgacie *Ego sum, qui sum*, po polsku *Jam jest, który jest*. Imię pochodzi od czasownika *hayah* ‘przybyć, stawać się, być’, tłumaczonego czynnie ‘ten, który jest’, jak oddala LXX i Wulgata lub kauzatywnie, tj. przyczynowo, ten, który daje istnienie’.

² L. mn. w imieniu *Elohim* zdaniem ks. Dufoura pochodzi prawdopodobnie stąd, „że bóstwo jest uważane za uosobienie wielu różnorodnych mocy”.

³ Szerzej zob. S. Styś, *Encyklopedia katolicka*, t. I, Lublin 1985, szp. 92.

Od im. El < Elohim: w postpozycji, tj. w II członie mamy:

Ariel, Ariela SIW podaje 3877 mężczyzn noszących imię *Ariel*. 1 w wersji wschodniosłowiańskiej *Ariel*; 8 kobiet *Ariela*. 1 *Arilla* w woj. wrocławskim w wersji wschodniosłowiańskiej.

SI 31 notuje *Ariel* z odpowiednikiem łacińskim *Ariel*; *Ariel* występuje w jęz. ang., błg., cz., est., fin., fr., hiszp., port., rum. i węg.; *Ariil* w blr. i ukr.; *Arijelj* w mac.; *Arijel* w słwn.; wariantywnie: *Ariël*, *Ariil* w nowogr.; *Arijelo*, *Arijel* u Serbów; *Ariel*, *Ariele* we wł.; forma żeńska notowana jako *Ariela* w cz. i słow.; *Ariella* w ang. i węg.

Imię pochodzenia biblijnego, wspominane często i to w różnym charakterze: 1) jako jeden z naczelników Ezdrasza (Ez 8.16); 2) jako ołtarz w świątyni jerozolimskiej, sama świątynia i Jerozolima (Ez 43. 15-16; Iz 29. 1.2.7); 2) Moabitczyk, którego 2 synowie zostali zabici (2 Sm 23.20). Jest starohebrajskim imieniem teoforycznym: w I członie występuje rzeczownik *ari* 'lew', w II nazwa Boga *El(ohim)*, zatem w całości 'lew Boży', niektórzy objaśniają 'ogień Boży' (BNOT 48, KIS I 259, PrSB 62). Imieniny 15 IV (Knap 62-63, 193). Wśród Polaków na upowszechnienie zasługują: forma męska *Ariel* i żeńska *Ariela*. SNWPU podaje nazwisko *Arielska* 0.

Azryl SIW podaje po 1 mężczyźnię pisany *Azryl* w woj. walbrzyskim i *Azryl* w woj. warszawskim. W Lb 26.31 *Asriel*, protoplasta *Asrielitów* (w BT i BP), u Joz 17.2 synowie *Asryjela* (w BT, *Asriela* w BP); w I Krn; w 1 Krn 5.24 naczelnik rodu *Azriel* (w BT i w BP) i w zależności od odczytania to albo 'Bóg *El* walczy' od hebr. *sara* 'walczyć', por. *Izrael*, albo 'Bóg jest moją pomocą' od *ezer* 'pomoc' (PrSB 67).

Daniel, Daniela (Wyk) i podobne SIW podaje 114 178 mężczyzn o imieniu *Daniel*; 1 *Danielusz* w woj. opolskim; 2 *Danijel*: po 1 w woj. jeleniogórskim i zielonogórskim; 4 *Danil*: 2 w woj. warszawskim, po 1 sieradzkim i szczecińskim; 6 *Danilo*: 2 w woj. krakowskim, po 1 gdańskim, łódzkim, sieradzkim i warszawskim; 2 *Danil*: po 1 w woj. koszalińskim i warszawskim; 1 *Daniol* w woj. gdańskim; 1 *Daniul* w woj. białostockim; 3 *Danniel*: po 1 w woj. opolskim, rzeszowskim i włocławskim; 1 *Danyło* w woj. gdańskim; 28 *Dan*; 3 *Danny* (prawdopodobnie to Angliki): po 1 w woj. bielskim, gdańskim, katowickim, siedleckim, skierniewickim i szczecińskim; 34456 *Daniela*; 3 *Daniele*: po 1 w woj. bielskim, katowickim i skierniewickim; 7 *Danielina*; 8 *Daniella*; 5 *Danielle*: 2 w woj. wrocławskim, po 1 kieleckim, krakowskim, i warszawskim; 2 *Danjela*: po 1 w woj. katowickim i nowosądeckim; 2 *Danila*: po 1 w woj. lubelskim i olsztyńskim; 2 *Danilia*: po 1 w woj. olsztyńskim i wrocławskim; 2 *Daniła*: po 1 w woj. gdańskim i koszalińskim; 38 *Dana*; 11 *Danela*. Może i inne tutaj należą.

SI 66 podaje imię męskie *Daniel* z odpowiednikami łacińskimi *Daniel*, *Danielus* i żeńskie *Daniela* z takimże łacińskim odpowiednikiem *Daniela*; forma *Daniel* pojawia się w jęz. dun., fr., hiszp., obu luz., słow.; *Daniels* w lot.; *Danylo* w ukr.; *Danijel* u Chorwatów; wariantywnie: *Daniel*, *Dan*, *Danny* w ang.; *Danila*, *Daniil* w biał.; *Danail*, *Daniil*, *Danilo* w błg. i ros.; *Daniel*, *Dan* w cz., niem., nor., słow. i szw.; *Tanno*, *Daniel*, *Taaniel* w est.; *Taneli*, *Tatu*, *Daniel* w fin.; *Daniël*, *Daan*, *Daneel* w hol.; *Danielus*, *Danis*, *Danys*, *Danius* w lit.; *Danilo*, *Danail* w mac.; *Daniël*, *Daniil* w nowogr.; *Daniil*, *Dan*, *Daniel* w rum.; *Danilo*, *Danil* u Serbów; *Danjel*, *Dane*, *Danilo* w słwń.; *Dániel*, *Dános*, *Danilo* w węg.; *Daniele*, *Danilo* we wł.; forma żeńska występuje jako *Daniila* w błg. i ros.; *Danielle* we fr. i nor.; *Daniłé* w lit.; *Daniela* w fin.; *Daniella* w est.; *Danyıla* w ukr.; wariantywnie: *Daniela*, *Danella*, *Danelle* w ang.; *Danaila*, *Danilka* w błg.; *Daniëla*, *Danielle*, *Danila* w hol.; *Danila*, *Danaila* w mac.; *Daniela*, *Daniella* w niem.; *Daniela*, *Dana* w rum.; *Danila*, *Danilka* u Serbów; *Daniela*, *Dana*, *Danila*, *Danica* w słow.; *Danjela*, *Danila* w słwń.; *Daniela*, *Daniella*, *Danila* we wł.

W staropolszczyźnie notowane było jako *Daniel* lub *Danijel* od r. 1224 w Małopolsce, na Śląsku, Pomorzu, w Wielkopolsce, na Mazowszu i na Kresach Południowo-Wschodnich; *Danil* od r. 1393 w Wielkopolsce, na Mazowszu i na Kresach Południowo-Wschodnich; na tychże kresach jako *Danilo* od r. 1394 i *Denilo* w r. 1469; formy pochodne *Danielec* lub *Danielek* w r. 1424 w Małopolsce; na Kresach Południowo-Wschodnich od r. 1448 *Danilko*; *Dan* od r. 1416 na kresach; *Danajko* w r. 1482 tamże; *Danek* w r. 1443 w Małopolsce; od r. 1429 *Daniek* w Małopolsce i w Wielkopolsce; *Danik* w r. 1385 w Małopolsce; *Danio* w r. 1464 na Mazowszu; *Danisz* od r. 1463 na Kresach Południowo-Wschodnich i formy pochodne *Daniszek*, *Daniszko* tamże; *Danko* od r. 1388 w Małopolsce i w Wielkopolsce; *Dańko* w r. 1444 i formę pochodną *Dańkowic(z)* na Kresach Południowo-Wschodnich; *Dach* od r. 1326 na Pomorzu; *Dachno* w r. 1488 na Kresach Południowo-Wschodnich; *Dasz* od r. 1204 we wszystkich dzielnicach Polski; *Daszek* od r. 1224 w Małopolsce, Wielkopolsce i na Mazowszu, na Kresach Południowo- i Północno-Wschodnich; także *Danstawic(z)* w r. 1393 na Kresach Południowo-Wschodnich (Mał III 206 – 207).

Jest to starotestamentowe hebrajskie dwuczłonowe imię teoforyczne: w I członie występuje morfem *dan* ‘sędzia’, w II *El* < *Elohim*, tak że forma *dānij ’ēl* lub *dāni ’ēl* oznaczała ‘Bóg jest moim sędzią’ (BNOT 94, Mał III 206, KIS II 7, KNI 76). Imię nosił Daniel, prorok St. T (VI w. przed Chr.), który królowi Baltazarowi, ostatniemu królowi Babilonu (555-539 przed Chr.) wyjaśnił napis: *Mane, tekel, fares* ‘policzono, zważono, rozdzielono’ (Dan 5,25-31). Znany także jest jako autor Księgi Daniela. Oprócz proroka Daniela hagiografia zna innych ok. 20 świętych Danielów, np. Daniela Słupnika z V w. w Syrii, św. Daniela, męczennika z Sambora, ściętego przez Tatarów z 5 VIII 1497 r. (KIS II 7-12). W Polsce znany Daniel Naborowski (1573-1640), poeta polskiego baroku, z li-

teratury światowej znany Daniel Defoe (1660-1731), pisarz angielski, autor powieści „Robinson Crusoe” (1719). Imieniny 16 II, 11 XII.

SNWPU podaje 849 osób o nazwisku *Danel*; 1 *Danel* w woj. bielskim; 4547 *Daniel* i wiele form pochodnych.

Emauel, Manuel, Emanuela, Manuela (Wyk) SIW podaje 2395 mężczyzn o imieniu *Emanuel*, 8 *Emmanuel*; 73 *Manuel*, 1 *Manuelo* w woj. elbląskim; 1 *Manuil*, a więc w wersji cerkiewnej w woj. częstochowskim; 655 *Emanuela*, 4 *Emanuele*: po 1 w woj. elbląskim, kaliskim, szczecińskim i warszawskim; 6 *Emanuella*: po 2 w woj. poznańskim i warszawskim, po 1 w woj. katowickim i kieleckim; 908 *Manuela*; 1 *Manuele* w woj. walbrzyskim; 12 *Manuella*; 1 *Manulea* (a więc z odwróconą kolejnością liter) w woj. katowickim.

SI 83 notuje imię męskie *Emanuel* i żeńskie *Emanuela* z odpowiednikami łacińskimi *Emmanuel*, *Emmanuela*; *Manuel* występuje w jęz. hiszp.; *Emanuelis* w lit.; *Emanuel* w obu luz., słwn. i u Chorwatów; *Manuil* w błg. i mac.; *Emmanouël* w nowogr.; *Emmanuil* w ros.; wariantywnie: *Emmanuel*, *Immanuel* w ang.; *Emmanuil*, *Manuil* w blr.; *Emanuel*, *Manuel* w cz. i słow.; *Emanuel*, *Immanuel*, *Emmanuel* w dun.; *Emaanuel*, *Maanuel*, *Maano*, *Immaanuel* w est.; *Manu*, *Immo*, *Immanuel* w fin.; *Immanuel*, *Emauel*, *Emmanuel*, *Manuel* w hol. i niem.; *Emanuels*, *Immanuels* w lot.; *Emanuel*, *Immanuel* w nor.; *Manoel*, *Manuel* w port.; *Emanoil*, *Emanuel*, *Manoil*, *Manoilă* w rum.; *Manojlo*, *Emanuil* u Serbów; *Emanuel*, *Immanuel*, *Manuel* w szw.; *Emmanuil*, *Manuil*, *Manuilo* w ukr.; *Mânuel*, *Manô*, *Emânuel*, *Mendel* w węg.; *Emanuele*, *Emmanuele* we wł.; forma żeńska notowana jako *Emmanuela* w ang., słwn., szw.; *Emmanuelle* we fr.; *Manuela* w hiszp.; *Emanuelé* w lit.; *Emmanuila* w nowogr.; *Emanuela* w rum.; wariantywnie: *Emanuela*, *Manuela* w cz. i słow.; *Manuëla*, *Emanuela* w węg.; *Emanuela*, *Manuela*, *Emmanuela* we wł.

W staropolszczyźnie notowane na Kresach Południowo-Wschodnich w postaci *Manilo* w r. 1462; *Mania* lub *Mana* w r. 1489; *Maniec* w r. 1437; *Maniek* w r. 1448; *Mań* lub *Man* od r. 1442; *Mańko* lub *Manko* w r. 1443; *Masz* w r. 1448 (Mal III 278).

Było to imię wybrane przez Boga dla Jego Syna – Chrystusa. To symboliczne imię podał prorok Izajasz Achazowi, królowi Judei, lękającemu się wrogów (Iz 7, 10-25; 8, 8, 10) w słynnym proroctwie: „Oto panna pocznie i porodzi syna i nazwą go imieniem **Emmanuel**” (Iz 7, 14), nazwanym przez biblistów i teologów protoewangelią i powtórzonym przez św. Mateusza (Mt 1, 23) w przekazie o narodzeniu *Chrystusa*. Chrystus przed wniebowstąpieniem nawiązał do tego imienia, mówiąc: „A oto ja jestem z **wami** po wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28, 20). Imię bowiem, pochodzenia hebrajskiego (*‘immanu-‘el*) znaczy ‘Bóg z nami’ lub, jak BNOT 111 ‘z nami Bóg’.. Postać hebrajska tłumaczy nam także, że w wielu językach imię brzmi albo *Im(m)nuel*, albo *Em(m)manuel*. Do greki

przejęte zostało jako *Manūēl*, w łacinie *Emmanuel*, w staro-cerkiewno-słowiańskim *Manuilъ*.

Imię przeszło do narodów Europy z chrześcijaństwem, częste było zwłaszcza u protestantów. Nosili je m.in. królowie Sardynii i Włoch, wybitny filozof niemiecki Emmanuel Kant (1724-1804), bł. Emanuel Ruiz, Hiszpan, który poniósł śmierć męczeńską w Damaszku w r. 1860, i inni (KIS II 150-153). Z wybitniejszych Polaków KNI 94 podaje Emanuela Imielę (pseudonim Karol Dym), 1888-1953, poetę i działacza śląskiego. Imieniny 26 III i 10 VII.

SNWPU podaje 40 osób o nazwisku *Emanuel*; *Emanuela* 0; 3 *Emanuelsson*: po 1 w woj. bydgoskim, katowickim i szczecińskim, tj. ang. formę patronimiczną z członem *-son* 'syn'; 7 *Emanuelidis*, a więc grecką postać patronimiczną, utworzona za pomocą przyrostka *-ides/-idis*.

Ezechiel (Wyk). **Ezechiela** i podobne SIW podaje 31 mężczyzn o imieniu *Ezechiel*, 6 *Ezechel*: 3 w woj. siedleckim, po 1 łomżyńskim, piłskim i wrocławskim, 1 *Ezecheliusz* w woj. skierniewickim; 25 kobiet *Ezechiela*, 1 *Ezechelia* w woj. śląskim, 1 *Ezechela* w woj. piłskim, 1 *Ezechelina* w woj. wrocławskim, 1 *Ezechelia* w woj. śląskim.

SI 95 notuje *Ezechiel* z odpowiednikiem łacińskim *Ezechiel*: *Ezechiel* występuje w jęz. cz., dun., górnołuż., niem. i słow.; *Ezekiel* w ang.; *Ėzjakiil* w biał.; *Ėzéchiel* we fr.; *Ezequiel* w hiszp. i port.; *Ezechiël* w hol.; *Ezekielis* w lit.; *Ezekil* w mac.; *Ezekijel* u Serbów i Chorwatów; *Ijezekiil* w ukr.; *Ezékiel* w węg.; wariantywnie: *Ezekiel*, *Ezekil* w błg.; *Etsekiel*, *Ezekiel*, *Hezekiel* w est.; *Hesekiel*, *Heskeli*, *Heseli* w fin.; *Ezekiels*, *Ezechiels*, *Ecechiels* w lot.; *Ezekiël*, *Ezekiil* w nowogr.; *Ezekiil*, *Iezekiil* w ros.; *Ezechiil*, *Ezechil*, *Iezechil*, *Iezechiel* w rum.; *Esekiel*, *Ezekiel* w szw.; *Ezechiele*, *Ezechiello* we wł.

W staropolszczyźnie zaświadczone zostało jako *Ezechijel* od r. 1432 u mieszczanina na Mazowszu (Mal III 214).

Jest to starotestamentowe imię teoforyczne, wywodzące się z hebr. podstawy *Yezqel* 'Bóg uczyni mocnym' lub 'niech Bóg uczyni mocnym' (BNOT 117, KIS II 255), przejęte do Septuaginty jako *Ezekiël*, do Wulgaty *Ezechiel*, z czego w polszczyźnie także *Ezechiel*, postać *Ezekiel* wywodzi się z tekstu greckiego, por. Mal III 214. Imię znane głównie u proroka, kapłana i autora Księgi Ezechiela, żyjącego i działającego w VI w. przed Chr., głównie u wygnanych Żydów w niewoli babilońskiej (PrSB 350). Nadto znane były inne osoby o tym imieniu w StT, które jednak nie odegrały poważniejszej roli w dziejach narodu wybranego. Ks. H. Fros (KIS II 256-257) prezentuje także bł. Ezechiela Moreno y Diaz (1848-19 VIII 1906), augustianina, misjonarza na Filipinach, potem w Kolumbii, gdzie został biskupem, beatyfikowanego przez Pawła VI w r. 1975. KNI podaje imieniny 10 IV. Wyk podaje tylko formę męską *Ezechiel*, godne polecenia także żeńskie *Ezechiela* i *Ezechielina*.

Fanuel, niewykazany w wyzyskiwanych przeze mnie źródłach i opracowaniach, według G. Ricciotego⁴ to synonimiczna nazwa wobec *Uriel* (zob. niżej), używana w Księgach Henocha (9.1; 20.1-8; 40.9-10). Imiennie wymienieni w Biblii aniołowie to według wspomnianego autora: „Michał – obrońca chwały Bożej; Rafał – anioł uzdrowień cielesnych; Gabriel – anioł specjalnych objawień; Uriel – zna tajemne i ukryte rzeczy”. PrSB 351 i na s. 944 *Penueal* tłumaczy, że to grecka forma hebr. *Pnuel* ‘oblicze Boga’ (toż BNOT 215 s.v. *Pnuel*) od podstawy *p-n* – ‘oblicze’ i w II członie *El < Elohim*. Imię *Fanuel* nosił ojciec prorokini Anny (Łk 2.36). Godne ono przejścia do polszczyzny ze względu na semantykę i morfologię, ułatwiająca także utworzenie formy żeńskiej *Fanuela*.

Gabriel, Gabriela (Wyk) i podobne SIW notuje 9466 mężczyzn o imieniu *Gabriel*; 237 w archaicznej pisowni *Gabryel*; 27 *Gabryiel*; 13 *Gabryjel*; 1 *Gabrylin* w woj. piotrkowskim; 2 *Gabrys*: po 1 w woj. częstochowskim i piotrkowskim; 3 *Gabrel*: po 1 w woj. katowickim, radomskim i suwalskim; 3 *Gabrial*: po 1 w woj. katowickim, opolskim i radomskim; 1 *Gabrian* w woj. plockim; 1 *Gawril* w woj. wrocławskim (może to Macedończyk); 65 *Gabor* (prawdop. Słowacy lub Węgrzy]; 1 *Gawro* w woj. jeleniogórskim; 1 *Gawroslawa* w woj. skierniewickim; 64668 kobiet nosi imię *Gabriela*; 6 *Gabriele*; 1 *Gabrielle* w woj. koszalińskim; 3 *Gabrila*: po 1 w woj. łódzkim, wrocławskim i zamojskim; 1071 *Gabryela*; 3 *Gabryella*: 2 w woj. koszalińskim, 1 warszawskim; 4 *Gabi*: po 1 w woj. bielskim, ostrołęckim, włocławskim i zielonogórskim; 1 *Gabina* w woj. warszawskim.

SI 107 podaje męskie imię *Gabriel* i jego żeński odpowiednik *Gabriela* z odpowiednikami łacińskimi *Gabriel*, *Gabriela*/*Gabriella*; *Gabriel* występuje w jęz. ang., cz., dun., fr., hiszp., nor., słow.i szw.; *Gabriels* w lot.; *Gavril* w mac.; *Gabrijel* u Serbów i Słoweńców; wariantywnie: *Gabryel'*, *Gaüryil* w biał.; *Gavrylo* w ukr.; *Gavrail*, *Gabriil*, *Gavril* w biał.; *Gabriel*, *Ga Gabriel*, *Kaurila* w est.; *Kaappo*, *Kaapo*, *Kaapro* w fin.; *Gabriël*, *Gabry* w hol.; *Gabrielus*, *Gabras*, *Gabras*, *Gabrys* w lit.; *Gabriel*, *Gabrel*, *Gaberl* w niem.; *Gavriël*, *Gavras*/*Gavriil* w nowogr.; *Gabriel'*, *Gavril* w ros.; *Gavriil*, *Gavril*, *Gabriel*, *Gavrilä*, *Gävriilä*, *Gabi* w rum.; *Gabriel*, *Gábor* w słow.; *Gabriele*, *Gabriello*, *Gabrio* we wł.; forma żeńska pojawia się jako *Gabriela* w cz., lot., port. i słow.; *Gabriella* w est., fin., hiszp., szw., węg. i wł.; *Gabrielle* w ang., fr. i nor.; *Gabrielé* w lit.; wariantywnie: *Gavraila*, *Gavra* w biał.; *Gabriëla*, *Gabriële*, *Gabriëlla*, *Gabriëlle* w hol.; *Gabriela*, *Gavraila* w mac.; *Gabriela*, *Gabriele*, *Gabrielle* w niem.; *Gavrina*, *Gabriela*, *Gabi* w rum.

W staropolszczyźnie notowane jako *Gawrzyjał* od r. 1393 w Wielkopolsce, Małopolsce i na Mazowszu; *Gabrzyjał* w r. 1411 na Mazowszu i pochodne *Ga-*

⁴ G. Ricciotti, *Życie Jezusa Chrystusa*, Warszawa 1955, s. 91.

bryjalowicz w r. 1500 na Kresach Południowo-Wschodnich; *Gabryjel*, po łacinie *Gabriel* od r. 1184 w Wielkopolsce, na Śląsku, w Małopolsce, na Mazowszu, na Pomorzu i na Kresach Południowo-Wschodnich; forma wschodniosłowiańska *Awryło* w r. 1444; *Habryło* w r. 1448; *Hawryło* w r. 1359; *Wawryło* w r. 1474; pochodne *Hawryłowicz* w r. 1445 – wszystkie na Kresach Południowo-Wschodnich; *Gabor* z węg. w r. 1427 w Małopolsce; *Gawrzyjalek* w r. 1462 i *Gawrzyjalka* w 1494 w Wielkopolsce; *Gawrusz* w latach 1470-1480 w Małopolsce; *Gawek* lub *Gawko*, *Gawk*, *Hawczek* możliwe także od im. *Gawel*; do *Gabriel* można odnieść także *Bryl* od r. 1391 z Wielkopolski; *Brylik* z r. 1254 z Małopolski i *Brychowicz* z r. 1495 z Mazowsza (Mal III 222-223).

Imię jest pochodzenia biblijnego, wywodzi się ze starohebr. *geber* ‘mąż, wojownik’ i *El* ‘Bóg’; jest zatem imieniem teoforycznym o znaczeniu ‘mąż Boży’ (BNOT 121). Do jęz. greckiego przejęte zostało jako *Gabriēl*, z czego łac. *Gabriel* i polskie *Gabriel*; w staro-cerkiewno-słowiańskim *Gavriil*, *Gav̋riľ*, *Gavriľ*, z czego staroruskie *Gavriil*, *Gavril*, *Gavriilo*, *Gavrila* (Mal III 222).

Hagiografia zna: 1) św. Gabriela archaniola; 2) św. Gabriela II, patriarchę (koptyjskiego) Aleksandrii (1084 + 5 IV 1145), wspomnianego 5 lub 18 IV; 3) św. Gabriela Marię Nicolasa, franciszkanina z XV w., zmarłego 27 VIII; 4) św. Gabriela z Dulso, męczennika japońskiego, ukrzyżowanego 25 I 1597 r.; 5) św. Gabriela Lalemanta (10 X 1610), jezuitę, misjonarza i męczennika wśród Irokezów, wspomnianego 16 III; 6) bł. Gabriela Desprez de Roche, kawalera maltańskiego (14 VI 1751 – 2 IX 1792); 7) św. Gabriela od Matki Bożej (1 III 1838 – 27 II 1862), pasjonistę (KIS II 414-420). Z zasłużonych Polaków imię *Gabriel* nosili m.in. Gabriel Korbut (1862-1936), historyk literatury, Gabriel Narutowicz (1865-1922), pierwszy prezydent II Rzeczypospolitej, zamordowany w warszawskiej „Zachęcie” (KNI 116); formę żeńską m.in. Gabriela Zapolska (1857-1921), pisarka. J. Bubak (l.c.) zamieścił w Wyk imiona *Gabriel* z imieniami 27 II, 16 i 24 III, 29 IX, 19 X i żeńskie *Gabriela* z imieniami 19 i 27 II.

SNWPU podaje 1165 osób o nazwisku *Gabriel*; 10 *Gabryjel*; 922 *Gabryel*; wiele form pochodnych oraz wywodzących się od form zdrobnionych tego imienia, por. NP III 109-114.

Izmael SIW podaje 1 mężczyznę o imieniu *Izmael* w woj. białostockim; 8 *Ismael*: 3 w woj. wrocławskim, po 1 jeleniogórskim, opolskim, warszawskim i wałbrzyskim; 6 *Ismail*: po 1 w woj. katowickim, krakowskim, łódzkim, radomskim i warszawskim; 1 *Ismail* w woj. białostockim; 2 *Samil* (zapewne to Rumuni): po 1 legnickim i śluskim.

SI 138 notuje imię męskie *Izmael* z łacińskim odpowiednikiem *Ismael*: *Ismael* występuje w jęz. błg., u Chorwatów, dolnołuż., hiszp., mac., niem., port., słwn. i szw.; *Ismael* we fr. i hol.; *Ismael* w węg.; *Ismail* w blr., ros., u Serbów i ukr.; *Izmael* w słow.; *Ismaels* w lot.; wariantywnie: *Ishmael*, *Ismael* w ang.; *Ismael*,

Izmael w cz.; *Ismo*, *Ismael* w est. i fin.; *Ismailis*, *Izmailas* w lit.; *Ismaël*, *Ismail* w nowogr.; *Ismail*, *Smail* w rum.; *Ismael*, *Ismaele* we wł.

Imię nosił przede wszystkim *Izmael*, syn Abrahama, którego mu urodziła niewolnica, Egipcjanka Hagar (Rz 16,11 i inne), oraz wiele innych postaci, zob. PrSB 477. BP pisze *Ismael*, BT *Izmael*. Jest to teoforyczne imię hebrajskie: *Jiszma –el* o znaczeniu ‘Bóg słyszy’. W Cerkwi wspominany 17 VI (KP 135, gdzie podano znane nam już znaczenie ‘Bóg słyszy’); BNOT 139 ‘Bóg wysłuchał’, Knap 103 podaje imienny 25 IV.

SNWPU notuje nazwiska: 12 *Ismail*, 2 *Izmail* w woj. poznańskim; 1 *Ismailow* w woj. piłskim; 11 *Izamilow* w woj. krakowskim i tamże 3 *Izamilów* i wiele form pochodnych.

Izrael i podobne SIW podaje 58 mężczyzn noszących imię *Izrael*; 1 *Izrail* w woj. walbrzyskim; 1 *Israel* w woj. katowickim.

SI 139 notuje imię męskie *Izrael* z odpowiednikiem łacińskim *Israël*: *Izrael* występuje w jez. cz., słow., u Serbów, Chorwatów i węg.; *Israel* w ang., dun., hiszp., mac., niem., port., u Serbów i szw; *Israïil* w biał. i ros.; *Israels* w lot.; wariantywnie: *Izrael*, *Israel* w biał., cz. i słow.; *Isto*, *Israel* w fin.; *Izraelis*, *Izraelis* w lit.; *Israël*, *Israil* w nowogr.; *Isdrail*, *Zdräilä*, *Isaril*, *Railä* w rum.; *Israil*, *Izrail* w ukr.; *Israël*, *Israele* we wł.

Od przydomka patriarchy Jakuba – *Izrael* (Rdz 32,29; 35,10), będącego dwuczłonowym hebrajskim imieniem teoforycznym: w I członie występuje *sara* ‘walczyć’, w II *El < Elohim*, a więc ‘walczący z Bogiem’, co podlega różnym objaśnieniom egzegetów, zatem w BNOT 139 ‘Bóg (El) okazał się mocny’. „Nie będą cię już zwali imieniem Jakub, lecz Izrael, bo z Bogiem się potykałeś i z ludźmi i zwyciężyłeś”; „Jakub jest twoje imię, lecz nie będziesz już odtąd nazywany Jakubem, lecz twoim imieniem będzie Izrael”.

SNWPU notuje 12 osób o nazwisku *Israel*; 8 *Izrael* i wiele form pochodnych, jak 2 *Israelewski* w woj. gdańskim; 1 *Israelsson* w woj. warszawskim, 92 *Izraelski*, 24 *Izrailewski*.

Michał, Michalina (Wyk). **Michał** i podobne SIW podaje 351670 mężczyzn o imieniu *Michał*: 1 *Micael* w woj. warszawskim; 315 *Michael*; 1 *Michaelis* w woj. opolskim; 11 *Michail*; 17 *Michail*; 5 *Michal* (może to Słowacy): po 1 w woj. bielskim, gdańskim, olsztyńskim, szczecińskim i warszawskim; 1 *Michalian* w woj. ciechanowskim; 1 *Michalin* w woj. bydgoskim; 41 *Michalis*; 2 *Michaś*: po 1 w woj. katowickim i łódzkim; 70 *Michel* (może to Francuzi lub Niemcy); 8 *Miguel* (zapewne to Hiszpanie); 1 *Migel* w nowosądeckim; 2 *Mihai*: po 1 w woj. opolskim i warszawskim; 2 *Mihaly* (prawdopodobnie to Węgrzy): po 1 w woj. sieradzkim i tarnobrzeskim; 1 *Michell* w woj. gdańskim; 1 *Mischel* w woj. leszczyńskim; 1 *Misiak* w woj. wrocławskim; 1 *Misiej* w woj. białostoc-

kim; 2 *Misza*: po 1 w woj. katowickim i poznańskim (zapewne to Słowianie wschodni); 21 *Miszel*: 1 *Mitchell* w woj. plockim; 343 *Michaela*: 1 *Michaele* w woj. opolskim; 2 *Michaella* : po 1 w woj. kaliskim i opolskim; 15 *Michalda*: 3 *Michalea*: po 1 w woj. katowickim, opolskim i poznańskim; 32600 *Michalina*: 1 *Michalla* w woj. katowickim; 4 *Michala*: po 1 w woj. gdańskim, katowickim, kaliskim i sieradzkim; 3 *Michela*: 2 w woj. katowickim, 1 łódzkim; 24 *Michele*: 2 *Michelina*: po 1 w woj. opolskim i wrocławskim; 2 *Michella*: po 1 w woj. olsztyńskim i wrocławskim; 20 *Michelle*: 2 *Michla*: po 1 w woj. legnickim i walbrzyskim; 12 *Michlina*; 2 *Miha*: po 1 w woj. krakowskim i poznańskim (prawdopodobnie Słowianki południowe); 4 *Miszela*: po 1 w woj. gdańskim, jeleniogórskim, katowickim i opolskim. Pewno i inne hipokorystyki, tj. formy zdrobniale innojęzyczne tu należą. Godne polecenia dla Polaków są: *Michal* dla mężczyzn, *Michala* i *Michalina* dla kobiet; analogicznie jak *Józef*: *Józefa* i *Józefina*; *Karol*: *Karola*, *Karolina*.

SI 191 notuje imię *Michal* i żeńskie *Michalina* z łacińskimi odpowiednikami *Michaël* i *Michael* oraz *Michaëla*; *Michael* występuje w jęz. ang.; *Michel* we fr.; *Michal* w obu łuz.; *Michal* w słow.; *Mychajło* w ukr.; *Mihály* w węg.; *Michele* we wł.; wariantywnie: *Michail*, *Michajło*, *Michal'* w blr.; *Michal*, *Michail*, *Michaj* w błg.; *Michael*, *Michal* w cz.; *Michael*, *Mikael*, *Mikkel* w dun.; *Mihhail*, *Mikkel*, *Miihkali*, *Mikael*, *Mikkeli* w est.; *Mikko*, *Mika*, *Mikael* w fin.; *Michaël*, *Michiel*, *Mechiel*, *Michel* w hol.; *Mýkolas*, *Mikolas*, *Mikelis*, *Mikola*, *Mikas* w lit.; *Mikēlis*, *Mihails* w lot.; *Mihail*, *Mihal*, *Miho* w mac.; *Michael*, *Michel* w niem.; *Michael*, *Mikael*, *Mikkel*, *Mikkjel*, *Mikal* w nor.; *Mihaël*, *Mihail* w nowogr.; *Michail*, *Michajło* w ros.; *Mihai*, *Mihail* w rum.; *Mihajło*, *Miho*, *Mihail* u Serbów; *Mihovil*, *Mijo* u Chorwatów; *Michael*, *Mihel* w słwn.; *Mikael*, *Mickel* w szw.; forma żeńska *Michalina* występuje w jęz. błg., *Mikala* w dun.; *Mihalina* w est.; *Mikaela* w fin. i rum.; *Miguelina* w hiszp.; *Mychajlyna* w ukr.; *Michaëla* w szw.; *Mihaéla* w węg.; wariantywnie: *Michaëla*, *Michaeline*, *Micheline*, *Michelina* w ang.; *Michala*, *Michalina* w błg.; *Michaela*, *Michala* cz.; *Micheline*, *Michelle* we fr.; *Miguela*, *Miguelina* w hiszp.; *Michaëla*, *Michelina*, *Micheline* w hol.; *Mikalina*, *Michalina*, *Mikolė* w lit.; *Mihalina*, *Miha*, *Mihala* w mac.; *Michaëla*, *Micheline* w niem.; *Michelle*, *Michaeline* w nor.; *Michela*, *Michelina* w port.; *Michalina*, *Michajlina* w ros.; *Mihajla*, *Mmiha* i Serbów i Chorwatów; *Mihaela*, *Mihela* w słwn.; *Micaela*, *Michela*, *Michelina* we wł.

W staropolszczyźnie imię *Michal* zanotowane zostało ok. 250 razy od r. 1065 w Wielkopolsce, na Mazowszu, Małopolsce i na Kresach Południowo-Wschodnich; w formie wschodniosłow. *Michajło* od r. 1437, *Michalo* od r. 1335, *Michol* od r. 1459 oraz *Michul* od r. 1459 – wszystko na Kresach Południowo-Wschodnich; z niem. *Michel* notowany od r. 1310 w Małopolsce, Wielkopolsce, na Śląsku i na Kresach Południowo-Wschodnich; *Michil* od r. 1380 w Małopolsce, Wielkopolsce, na Śląsku, Mazowszu i w wspomnianych kresach; *Mechel* w r. 1441; *Michial* w r. 1394

w Wielkopolsce; *Michiel* w r. 1426 na Kresach; *Micher* w r. 1204 na Śląsku; w formie łacińskiej *Michael* ok. 700 razy od r. 1203 w Wielkopolsce, na Kresach Południowo-Wschodnich i Północno-Wschodnich; pochodne *Michalec* od r. 1410 na Śląsku i w Wielkopolsce; *Michalik* z lat 1398 – 1405 w Małopolsce; *Michalek* od r. 1393 w Wielkopolsce, Małopolsce, na Kresach Południowo-Wschodnich i Małopolsce; *Michalko* od r. 1350-1351 w Małopolsce, Wielkopolsce, na Mazowszu i na Kresach Południowo-Wschodnich; *Michaluszko* w r. 1481 na wspomnianych kresach; *Michalin* z lat 1470-1480 z Małopolski; *Michalek* w r. 1460 na Kresach Południowo-Wschodnich; *Michola* lub *Michoła* w r. 1413 w Wielkopolsce; *Micholak* lub *Micholak* w r. 1403 też w Wielkopolsce; *Michelik* z lat 1470-1480 w Małopolsce; *Michelkowa* w r. 1493 w Wielkopolsce; *Michej* z r. 1433 w Małopolsce; *Minka* z r. 1437 na Kresach Południowo-Wschodnich; wschodniosłowiańska forma *Cholak* lub *Cholak* w r. 1452 na Kresach Południowo-Wschodnich; forma złożona *Długi Michal* w r. 1465 w Wielkopolsce; *Mały Michal* z r. 1445; *Mały Michalek* z r. 1433 w Małopolsce; *Longus* [Długi, tj. 'Wysoki'] *Michael* z r. 1400 w Małopolsce; *Lang Michel* ['Długi', tj. Wysoki] z r. 1433 w Wielkopolsce; *Klein Michil* ['Mały'] z r. 1448 na Kresach Południowo-Wschodnich; *Reich Michil* ['Bogaty'] z lat 1398-1405 w Małopolsce; *S(z)warc Mechel* ['Czarny'] w r. 1441 na Kresach Południowo-Wschodnich (Mal III 284-285).

Jest to starohebr. imię teoforyczne, wywodzące się od podstawy *mīkhā'ēl*, tj. *Mikael* 'Quis ut Deus, Któż jak Bóg' (BNOT 193), przejęte do jez. gr. jako *Michaēl*, do łaciny *Michael*, staro-cerkiewno-słow. *Michailъ*, z czego formy wschodniosłow. *Michailъ*; w polszczyźnie połączenie *-ae-* uległo ściągnięciu (kontrakcji) do *-ā-*, podobnie jak w *Rafał* (zob.); połączenie *-ae-* zachowało się tylko w im. *Gabriel*, ale por. (s.v. *Gabriel*) staropolskie formy *Gawrzyjał*/*Gabrzyjał*. Oprócz Michała Archaniola imię nosili m.in. święci: 1) Michał Sabaita z początku VIII w., czczony na Wschodzie 20 III; 2) Michał, mnich, a potem biskup Synnady, zmarły 23 V 826 r.; 3) bł. Michał Kozal (25 IX 1893 – 23 I 1943), uśmiercony przez hitlerowców w Dachau, beatyfikowany przez Jana Pawła II w r. 1987 i wielu innych, o których KIS IV 280-290; żeńskie imię *Michalina* nosiła m.in. św. Michalina z Pesaro (Włochy), tercjarka, zmarła 19 VI 1356 r. (ib.). Z wybitnych Polaków imię nosili m.in. Michał Gliński (ok. 1470-1534), marszałek nadworny litewski; Michał Kleofas Ogiński (1765-1833), działacz polityczny, kompozytor, twórca poloneza „Pożegnanie ojczyzny”; Michał Grabowski (1804-1863), krytyk literacki, powieściopisarz; Michał Czajkowski (Sadyk Pasza) (1804-1886), powieściopisarz, uczestnik powstania listopadowego; Michał Bałucki (1837-1901), prozaik i komediopisarz; Michał Arct (1840-1916), księgarz i wydawca krakowski; Michał Bobrzyński (1849-1937), profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego; Michał Drzymała (1857-1937), chłop wielkopolski, który zamieszkał w „wozie Drzymały”, by obejść ustawy pruskie, symbol walki chłopów polskich z germanizacją; Michał Kajka ((1858-1940), ludowy

poeta mazurski, obrońca języka polskiego; Michał Marian Siedlecki (1873-1940), zoolog, podróżnik, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Wileńskiego; Michał Choromański (1904-1972), pisarz (KNI 227-228), dorzucić można Michała Głowińskiego (ur. w r. 1934), teoretyka i historyka literatury; Michała Korybuta Wiśniowieckiego (1640-1673), króla polskiego. Sławę światową zdobył Michał Anioł (Michelangelo, por. 1 mężczyznę o imieniu *Michelangelo* w woj. szczecińskim) Buonarroti (XV/XVI w.), włoski malarz, rzeźbiarz, architekt i poeta. Z postaci literackich znany szeroko „mały rycerz”. Michał Wołodyjowski z „Trylogii” H. Sienkiewicza i Michalko – tytułowy bohater noweli B. Prusa. Imieniny Michaliny 19 VI, 29 IX; Michała (Archaniola) 29 IX, jak Gabriela i Rafała (po reformie liturgii w r. 1969).

SNWPU podaje 8 osób o nazwisku *Michał*; 137 *Michael* oraz wiele pochodnych i pokrewnych, które omawiam w NP IV.

Rafał, Rafała (Wyk). **Rafała, Rafalina** i podobne SIW podaje 229 875 mężczyzn o imieniu *Rafał*; 334 *Rafał*; 2 *Rafał*: po 1 w woj. łódzkim i suwalskim; 1 *Rafał* w woj. gorzowskim; 1 *Rafał* w woj. gdańskim; 14 *Rafał*; 10 *Rafał*; 10 *Rafał*; 1 *Rafał* w woj. wrocławskim; 2 *Rafał*: po 1 w woj. częstochowskim i gdańskim; 14 *Rafał*; 147 kobiet *Rafała*; 19 *Rafała*; 3 *Rafała*; 2 w woj. częstochowskim, 1 poznańskim; 1 *Rafała* w woj. krakowskim; 1 *Rafała* w woj. katowickim; 147 *Rafała*; 63 *Rafalina*.

SI 228 podaje imię męskie *Rafał* i formę żeńską *Rafała* z odpowiednikami łacińskimi *Raphaël, Raphaëla*: *Raphael* występuje w jęz. ang.; *Rafał* w cz., dun., hiszp., u Chorwatów, dolnoluż., nor., słow., slwń. i szw.; *Rafajło* u Serbów; *Raphaël* we fr.; *Rapolas* w lit.; wariantywnie: *Rafail, Rachwał* w blr.; *Rafail, Rafał* w błg.; *Raafael, Raffael* w est.; *Raafael, Rafał* w fin.; *Rafail, Rafał* w mac.; *Raphaël, Raphael* w niem.; *Rafaël, Rafail* w nowogr.; *Rafał, Raphael* w port.; *Rafail, Rafajło* w ukr.; *Rafał, Rafał, Ráfis* w węg.; *Raffaele, Raffaello* we wł.; forma żeńska występuje jako *Raphaella* w jęz. ang. i niem.; *Rafała* w cz., hiszp., u Chorwatów, w slwń. i słow.; *Rafaella* w węg.; *Raffaella* we wł.; *Raphaële* we fr.; *Rafajła* u Serbów.

W staropolszczyźnie notowane było 15 razy jako *Rafał* od r. 1391 w Wielkopolsce, Małopolsce, na Mazowszu i na Kresach Południowo-Wschodnich; 18 razy *Rachwał* od tegoż r. 1391 w Wielkopolsce, Małopolsce i na wspomnianych kresach; 1 *Rachwał* w r. 1424 na Mazowszu, 1 *Rachwał* w r. 1439 na Kresach Południowo-Wschodnich; ok. 170 razy *Rafał* od r. 1247 w Wielkopolsce, Małopolsce, na Mazowszu, na Pomorzu i na Kresach Południowo-Wschodnich. 4 razy *Rachwał* od r. 1426 w Wielkopolsce i na Kresach Południowo-Wschodnich; 2 razy *Rafał* w r. 1435 na Mazowszu; *Rafałek* lub *Rafałko* 2 razy w Małopolsce w r. 1403; 1 *Rafał* z r. 1441 z Kresów Południowo-Wschodnich; 1 *Rafał* z r. 1398 z Wielkopolski; 1 *Rapacz* z r. 1473 z Małopolski.

Jest to starohebr. imię teoforyczne od podstawy *rāphā'ēl* 'Bóg uzdrawia', BNOT 221 *repa'el* 'Bóg leczy', przejęte do tłumaczenia greckiego, zwanego Septuagintą (LXX) *Raphaēl*, z czego też łac. *Raphael*; w staro-cerkiewno-słow. *Rafailъ*, z czego wschodnio-słow. i cerkiewne *Rafail*; w polszczyźnie połączenie *-ae-* uległo ściągnięciu (kontrakcji), jak w imieniu *Michał* (zob.). Imię anioła z Księgi Tobiasza (12.15) StT, jedyny to święty o tym imieniu, czczony w różne dni w średniowieczu, Benedykt XV wyznaczył 24 X, po zmianie liturgii od r. 1969 czci się aniołów Gabriela, Michała i Rafała 29 IX (TI 462). Z wybitnych Polaków imię *Rafał* nosili m.in. Rafał Leszczyński 1526-1592), wojewoda brzesko-kujawski, protektor braci czeskich; Rafał Leszczyński (1579-1636), wojewoda belski, poeta i przywódca protestantów polskich; Rafał Leszczyński (1650-1703), podskarbi wielki koronny, ojciec króla Stanisława Leszczyńskiego; Rafał Józef Czerwiakowski (1743-1816), lekarz zwany „ojcem chirurgii polskiej”, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego; Rafał Hadziewicz (1803-1886), malarz; Rafał Krajewski (1834 -1864), powstaniec z r. 1863, stracony razem z R. Trauguttem; Rafał Malczewski (1842-1965), malarz i pisarz, syn Jacka. Sławę światową zdobył Raffaele Santi (1483-1520) włoski malarz i architekt. Z postaci literackich wymienić trzeba Rafała Olbromskiego, bohatera „Popiołów” S. Żeromskiego (KNI). Imieniny, jak podano wyżej, 29 IX i 24 X. J. Bubak ujął także imię żeńskie *Rafaela*, zamieścił oba w Wyk. Kupis 232, 235, 236 odnotował imiona *Rachwał* jako oboczną formę im. *Rafał*, *Rafael*, *Rafaela* i *Rafał* z imieninami 24 X; Knap 146 podaje 20 VI: *Rafaeli* 24 X.

SNWPU podaje 551 osób o nazwisku *Rafał*; 7 *Raffal* w woj. częstochowskim; 1 *Raffal* w woj. gdańskim; 3022 *Rachwał*; 1 *Rafael* w woj. olsztyńskim oraz wiele pochodnych i pokrewnych.

Natan 177 SIW, tamże wschodniosłowiańska forma *Nafan* 1 w woj. białostockim. SI 197 podaje *Natan*, łac. *Nathan* i tak też w jęz. ang., u Chorwatów, hol., górnołuż., niem. (też *Nathan*), nowogr., ros. (też *Nafan*), rum. (też *Nathan*), słow., słwń, szw. (też *Nathan*), ukr. (też *Nafan*), węg. (też *Nátán*) i wł., występuje zatem w 25 językach europejskich, brak tylko w nor. i port.

Jest to skrót starohebr. imienia teoforycznego *Natanael* z *Nethanehel* 'ten, którego dal Bóg', powszechnie tłumaczone 'Bóg dal' (BNOT 200, KIS IV 355-356). Imię *Natan* znane głównie ze StT: 1) syn Dawida, urodzony z Batszeby (według Wulgaty Berseba) z cudzołóżnego związku króla z żoną Uriasza (2 Sm 5.14), wspomniany w rodowodzie Chrystusa (Łk 3.31); 2) prorok z czasów Dawida i Salomona, który wypomnił Dawidowi podwójny grzech: cudzołóstwo i mord Uriasza; 3) też imiona wielu innych osób (PrSB 791).

Imię *Natan* zatem mocno osadzone w kulturze judeochrześcijańskiej i literaturze niem., por. „Natana mędrca” (*Nathan, der Weise*) J. W. Goethego, pod względem morfologicznym nawiązujące do imion pochodzenia hebr.: *Jonatan*,

Jordan i łacińskiego: *Kajetan*, *Kasjan*, *Roman*, łatwo poddające się fleksji, pisane po polsku (bez niemego *-h-*). Co do semantyki por. gr. *Theodótos* ‘Teodot’, łac. *Deusededit*, *Adeodatus*, polskie *Bogdał* i *Bogdan*. Niekoniecznie są to kalki (tłumaczenia), mogły powstać u różnych narodów niezależnie od siebie: człowiek żonę, dzieci i wiele innych dóbr uznaje za ‘dane od Boga’. Z różnych zatem powodów imię zasługuje na poparcie.

SNWPU podaje 30 osób o nazwisku *Natan*: 832 *Natanek*; 19 *Natanson* i wiele pochodnych i pokrewnych.

Natanael SIW podaje 26 mężczyzn o imieniu *Natanael*; 16 *Nataniel*; 5 *Natanel*: po 1 w woj. bielskim, bydgoskim, rzeszowskim, zamojskim i zielonogórskim i forma żeńska *Natanaela* 1 w woj. warszawskim. SI 197 podaje *Natanael* (obocznie *Nataniel*), w łacinie *Nathanael*, z czego obocznie *Nathanael* w ang., cz., tylko *Nathanael* w niem. i nor., bez przydechu (*th*), a więc *Natanael* obocznie w jęz. cz., est., tylko *Natanael* w dun., fin., hiszp., obu luz., szw. W językach wschodniosł., gdzie gr. *theta* realizowane jest jako *f*, a człon hebr. *El* (z *Elohim* ‘Bóg’) jako *-il*, imię brzmi *Nafanail*. W imionach „anielskich” *Michał*, *Rafał* z hebr. *Mi-ka-el*, *Rapha-el* nastąpiło ściągnięcie głosek *-ae-* do postaci *-a-*, *Natanael* występuje w tekstach rzadziej (niepoświadczony w staropolszczyźnie, por. Mal III), dlatego utrzymał się w nim etymologiczny skład głoskowy (ale por. formę *Natanel* u 5 osób).

Teoforyczne imię hebrajskie *Nethanehel* ‘ten, którego dal Bóg’ (KIS IV 355-356), PrSB 792 ‘dar Boga’, podobnie KVNB 78 ‘Geschenk Gottes’, BNOT 200 ‘Bóg dal’. Ze względu na tradycję judeochrześcijańską, wygłos spółgłoskowy, łatwość odmiany (według wzorca *Gabriel*) imię warto zaakceptować. Zachodzić może obawa, że wymawiane będzie ze ściągnięciem *Natanael* lub *Natanel*, por. *Beata* w wymowie dzieci *Bata*, ale to już rzecz wtórna. Przypomnijmy, że *Natanael* był jednym z pierwszych uczniów Chrystusa, o którym sam Jezus powiedział: „To prawdziwy Izraelita, w którym nie ma podstępu” (J 1.45-50); utożsamiany przez niektórych z Bartłojem na tej podstawie, że wymieniony przez Mt 10.3 obok Filipa (a u J 1.c. obok Filipa *Natanael*). Niepodany w Wyk. nie omawia KNI, imieniny 29 XII (Knap).

Uriel, Uriela SIW podaje 1 kobietę o imieniu *Urela* w woj. gorzowskim i 1 mężczyznę noszącego imię *Uriel*. SI 272 notuje imię męskie *Uriel* z takimże odpowiednikiem łacińskim; *Uriel* występuje w jęz. ang., błg., cz., fr., hiszp., niem., port., słow., szw. i wł.; *Uryil* w biał. i ukr.; *Uriels* w lot.; *Uriil* w ros.; wariantywnie: *Urjel*, *Uriel* w mac., u Serbów i Chorwatów; *Ouriel*, *Uriil* w nowogr.

W staropolszczyźnie notowane po łacinie jako *Uriel* w r. 1453 w Wielkopolsce i w Małopolsce, co można czytać *Uryjel* (Mal III 336).

Starotestamentowe starohebr. dwuczłonowe imię teoforyczne: w I członie występuje hebr. *ur* ‘światło’ (por. hasło *Uriasz*); w II imię Boga *El* < *Elohim* (Mal III 336), zatem BNOT 270 objaśnia ‘Bóg moim światłem’. W literaturze apokryficznej *Uriel* pojawia się jako jeden z 4 archaniołów (dołącza do Gabriela, Michała, Rafała), w Kościołach wschodnich wspominany 15 VII lub 22 I (KP 142 tłumaczy jako ‘Boże światło’ i wyznacza na 8 XI).

SNWPU podaje nazwisko *Uriel* ze wskaźnikiem 0 (SNW nie notuje).

w prepozycji, tj. w I członie mamy:

Elchan, Elchanon, Elhan SIW notuje po 1 mężczyźnie o imieniu *Elchan* w woj. poznańskim; *Elchanon* w woj. wrocławskim; *Elhan* w woj. koszalińskim.

Dwuczłonowe teoforyczne imię starohebrajskie, znane w Biblii, które nosił jeden z dowódców Dawida; zabił on Lachmiego, brata Goliata (2 Sm 21, 19; 1 Km 20, 5; 2 Sm 23, 4) o znaczeniu ‘Bóg się lituje’, ‘Bóg jest łaskawy’ (BNOI 105), por. PrSB 305 z I członem *El*, II *channāh* ‘łaska’, widocznym m.in. w imionach *Anna, Jan*. Poza tym nienotowane. Zaproponować można postać *Elchan*.

Eleazar, nienotowany w SIW, poświadczony historycznie w staropolszczyźnie w postaci łacińskiej *Eleazar* od r. 1470 w Małopolsce; od r. 1375 forma patronimiczna *Jeleszarowic(z)* na Kresach Południowo-Wschodnich; *Olizar* w r. 1419 i w r. 1454 forma patronimiczna *Olizarowic(z)* tamże (Mal III 211).

SI 80 notuje imię męskie *Eleazar* z odpowiednikiem łacińskim *Eleazarus*; *Eleazar* występuje w jęz. cz., górnołuż., słwn. i szw.; *Eleasar* w fin.; *Eleazaras* w lit.; *Eleazars* w lot.; *Eleazaros* w nowogr.; *Eleazár* w słow.; *Jeleszar* u Serbów; wariantywnie: *Eleazar, Eleazer* w ang.; *Élizar, Eléazar* w biał.; *Eleazar, Elizar* w biał. i ros.; *Eliazar, Eleasar* w est.; *Eleazar, Eleazaro, Elzear* w hiszp.; *Eleazar, Eliazar* w hol.; *Eleazar, Jeleszar* w mac.; *Eleazar, Eleasar, Elieser* w niem.; *Ilizara, Eleazar* w rum.; *Jeleszar, Jelyzar* w ukr.; *Lázár, Eleázár* w węg.; *Eleázaro, Eleazar, Eleazaro* we wł.

Starohebrajskie imię teoforyczne, od podstawy *El* ‘Bóg’ i *azār* ‘wspomógł’, tj. ‘*eli*’*azār* (Mal III 211, KIS II 123), zatem objaśnione ‘Bóg udzielił pomocy’ BNOT 106, transkrybowane w grece (Septuaginta, tj. LXX) *Eleázaros*, w Wulgacie *Eleazarus*, z czego polskie regularne *Eleazar*.

Ze StT znany: 1) arcykapłan Eleazar, syn Arona (Wj 6, 23), wspominany u Greków 2 IX, Koptów 3 VII; 2) starzec Eleazar, męczennik StT, który odmówił spożywania wieprzowiny, wzór męstwa, wierności i bojaźni Bożej (2 Mch 6, 18 – 31), wspominany razem z siedmioma Braćmi Machabejskimi. Ks. H. Fros (KIS II 125) prezentuje nadto św. Eleazara, z przełomu XIII/XIV w. hrabiego z Prowansji, rycerza i wodza oraz miłosiernego pana, wspominanego 27 IX.

To samo pochodzenie ma imię **Łazarz**, w którym pominięto *E-* (KIS III 670, Mal III 272), transkrybowane do LXX *Lazaros*, w Wulgacie *Lazarus*; według SIW nosi je w postaci *Lazar* 2 mężczyzn: po 1 w woj. katowickim i warszawskim; 1 *Lazaros* w woj. wrocławskim; 24 *Łazarz*.BNOT 178 objaśnia ‘Bóg wspomógł’.

SI 175 notuje imię męskie *Łazarz* z łacińskim odpowiednikiem *Lazarus*; *Lazarus* występuje w jęz. ang., dun., hol., niem., nor.; *Lasarus* w fin.; *Lazar* w błg., cz., mac., u Serbów oraz Chorwatów. i ukr.; *Lazare* we fr.; *Lazaro* w hiszp. i port.; *Lazár* w slow.; *Lozorius* w lit.; *Lazar* w ros.; *Lazăr* w rum.; *Laza* u Serbów; *Lacko* u Chorwatów; wariantywnie: *Lazar*, *Lazarčo* w blr.; *Laatsarus*, *Laaser* w est.; *Lacars*, *Lazars* lot.; *Lacar*, *Lazar* w obu luz.; *Eleazaros*, *Lazaros* w nowogr.; *Lazar*, *Laza* w słwn.; *Lasarus*, *Lazarus* w szw.; *Lázár*, *Lázó* w węg.; *Lazzaro*, *Lazzarino* we wł.; forma żeńska pojawia się jako *Lazarka* w blr.; *Lázärina* w rum.; *Lazzarina* we wł.

W staropolszczyźnie notowane jako *Łazarz* od r. 1414 na Kresach Południowo-Wschodnich, w Wielkopolsce i na Mazowszu; *Łazarz* lub *Łazar* od r. 1388 w Małopolsce, Wielkopolsce, na Mazowszu i na wspomnianych kresach; *Lazer* w r. 1435 w Wielkopolsce; *Lazor* od r. 1438 na Kresach Południowo-Wschodnich; *Łazur* od r. 1436 tamże; *Lazarus* od r. 1212 na Śląsku, w Wielkopolsce, na Mazowszu, w Małopolsce i na Kresach Południowo-Wschodnich; *Łazarek* w r. 1408 w Wielkopolsce, *Łazarka* w r. 1493 tamże; *Łazarzyc* lub *Łazarzyk* w r. 1496 w Małopolsce (Mal III 272).

SNWPU podaje 434 osoby o nazwisku *Łazar*: 1590 *Łazarz* i wiele pochodnych; 1975 *Lazar* i wiele pochodnych.

Elizeusz SIW podaje 53 mężczyzn. Notowane w staropolszczyźnie jako *Eliseus*, *Heliseus* w XIII w. w Małopolsce oraz *Oleszej*, obocznie *Oles(i)ej* w r. 1475 i *Oliszej*, obocznie *Olis(i)ej* w r. 1480 na Kresach Południowo-Wschodnich, nadto na tychże kresach formy zdrobniale *Liszej*, obocznie *Lis(i)ej* w r. 1446 i *Lis(z)yl* w r. 1499 na Kresach Południowo-Wschodnich (Mal III 212).

Teoforyczne imię starohebrajskie od podstawy ‘*elišūa* ‘Bóg jest moim zbawieniem’ lub ‘Bóg ocalił’, jak BNOT 109, przetranskrybowane w tekście greckim Septuaginty (LXX) *Elissaios*, w Wulgacie *Eliseus/Heliseus*, z czego polskie *Elizeusz* w staro-cerkiewno-słow. *Elisei*, *Elisēi*. Imię znane u proroka Elizeusza (IX/VIII w. przed Chr.), następcy Eliasza (por. 1 Krl 19,17-19; 2 Krl 2; Łk 4,27) wspomnianego osobno 14 VI i razem z innymi prorokami 20 VII (KIS II 138); ks. H. Fros (ib. 139) prezentuje nadto: 1) Elizeusza Vardapeta, Ormianina, czczonego przez Ormian 27 II oraz 2) Elizeusza z Ławryszkowa pod Nowogródkiem, co do którego czasu życia toczą się dyskusje, wspomnianego 23 X.

Eleonora, Lenora, Nora (Wyk). Leonora. Eleonorita. Eleonor i podobne SIW podaje 20161 kobiet o imieniu *Eleonora*; 3 *Eleonore*: po 1 w woj. gdańskim, katowickim i zielonogórskim; 1 *Eleonorita* w woj. wrocławskim; 521 *Leonora*; 2 *Leonoria*; po 1 w woj. łódzkim i rzeszowskim; 1 *Lenora* w woj. katowickim; 25 *Nora*; 1 *Nori* w woj. szczecińskim; 1 *Elna* w woj. wałbrzyskim (prawdopodobnie to Norweżka lub Szwedka); 5 *Elinor* (zapewne to Angielki): 2 w woj. katowickim, po 1 częstochowskim, gdańskim i warszawskim; 1 *Ellinor* (zapewne Dunka lub Norweżka) w woj. zielonogórskim; 3 mężczyzn noszących imię *Eleonor*: po 1 w woj. katowickim, warszawskim i wałbrzyskim; zapewne należą tu także 2 kobiety o imieniu *Norika* z woj. katowickiego i 1 mężczyzna noszący imię *Norik* w woj. warszawskim.

SI 80 notuje imię żeńskie *Eleonora* z takimże odpowiednikiem łacińskim; *Eleonora* występuje w jęz. błg., obu luz., mac., rum., u Serbów, słwn. i ukr.; *Éléonora* w biał.; *Éléonore* we fr.; *Leonor* w hiszp.; *Éleonora* w ros; wariantywnie: *Eleanor*, *Elinor*, *Elinore*, *Eleonore*, *Lenore*, *Leonore* w ang.; *Eleonora*, *Leonora*, *Nora* w cz.; *Eleonor*, *Leonora*, *Nora*, *Eleonora*, *Ellinor* w dun.; *Eleonora*, *Noora* w est.; *Nora*, *Noora*, *Eloona* w fin; *Eleonora*, *Lenora*, *Leonora*, *Nora*, *Nore* w hol.; *Eleonora*, *Leonora* w fin.; *Eleonora*, *Nora* w lot.; *Eleonora*, *Eleonore*, *Leonore*, *Lenore*, *Nora* w niem.; *Elna*, *Eleonora*, *Leonora*, *Nora*, *Ellinor* w nor.; *Eleōnora*, *Eleonora* w nowogr.; *Leonor*, *Leonora* w port.; *Eleonóra*, *Ela*, *Lenka*, *Nora* w slow.; *Elenor*, *Eleonora*, *Elna*, *Nora* w szw.; *Eleonóra*, *Nóra* w węg.; *Eleonora*, *Leonora*, *Nora* we wł.

Dwuczłonowe imię semickie: w I członie występuje imię Boga – *El*, w II starohebr. rzeczownik *or* ‘światło’, widoczny np. w imieniu *Melchior* (hebr. *Melki-or* ‘mój król jest światłem’); całe więc imię objaśnić można jako ‘Bóg jest moją światłością’. W Biblii jednak omawiane imię nie występuje. Przeszło ono ze Wschodu wraz z Maurami do Hiszpanii, a stąd do Francji i Anglii. Występuje w dramatach Szekspira, dzięki którym zawędrowało do Niemiec; w Niemczech skrócone zostało do postaci *Lenore*. por. np. balladę Bürgera „Lenore” (z r. 1770). Po opuszczeniu nagłosowego *E-* przekształciło się w postać *Leonora* i wreszcie w formę *Nora*, jaką spotykamy np. w dramacie H. Ibsena „Nora” (r. 1879). Imię nosiła m.in. w VII w. Eleonora, pierwsza mniszka z Nortumbrii, tj. księstwa anglosaskiego w północnej Anglii, wspomiana 19 XII. Znana jest także Eleonora Akwitańska (1122 – 1204), królowa Francji i Anglii. J.W. Goethe wprowadził imię *Eleonora* do dzieła „Torquato Tasso” (r. 1790). W Polsce nosiła je Eleonora Maria, żona Michała Korybuta Wiśniowieckiego, króla polskiego, córka cesarza Ferdynanda. Znana też była Eleonora Duse (1859 – 1924), aktorka włoska (KIS II 126 – 127, KNI 91). Imieniny 12 i 21 II; 11 VII, 19 XII.

Elżbieta, Elza (Wyk) i podobne SIW podaje 506 727 kobiet o imieniu *Elżbieta*; 2 *Elżbiete*: po 1 w woj. krośnieńskim i szczecińskim; 1 *Elżbietta* w woj. zamoj-

skim; 2 *Elżunia*: po 1 w woj. częstochowskim i toruńskim; 1 *Elżyna* w woj. gdańskim; 15 *Elizabet*; 8 *Elizabeta*; 65 *Elizabeth*; 3 *Elizabetta*: po 1 w woj. krakowskim, legnickim i (nie podano); 2 *Elizawet*: po 1 w woj. bydgoskim i wałbrzyskim; 2 *Elizaweta*: po 1 w woj. ostrołęckim i wrocławskim; 7 *Elizawietta*; 8 *Elisabet*; 50 *Elizabeth*; 4 *Elisabetta*: 2 w woj. toruńskim, po 1 krakowskim i warszawskim; 12 *Alżbieta* (zapewne Czeszki lub Słowaczki); 1 *Izaweta* w woj. przemyskim; 1 *Izawetta* w woj. wrocławskim; 5 *Jelizawietta*: po 1 w woj. białostockim, gdańskim, sieradzkim, szczecińskim i warszawskim; 3 *Lizabet*: po 1 w woj. koszalińskim, suwalskim i wałbrzyskim; 2 *Lizabeth*: po 1 w woj. jeleniogórskim i katowickim; 1 *Lizabetta* w woj. szczecińskim; 1 *Lizawietta* w woj. katowickim; 3 *Lizbet*: po 1 w woj. gdańskim, katowickim i suwalskim; 2 *Lizbeth*: po 1 w woj. katowickim i lubelskim; 4 *Elsbeth*: po 1 w woj. słupskim, szczecińskim, wrocławskim i wrocławskim; 51 *Else*.

W staropolszczyźnie notowane jako *Elżbieta* od r. 1393 w Wielkopolsce, Małopolsce, na Mazowszu; *Alżbieta* od XIII w. tamże i na Kresach Południowo-Wschodnich; *Alżbieta* w r. 1407 w Małopolsce; *Helżbieta* w r. 1457 na Mazowszu; *Elżbiejta* w r. 1441 w Małopolsce i na Mazowszu; *Helżbiejta* w r. 1427 na Mazowszu; w r. 1469 *Alizabeta* na Mazowszu; od r. 1357 *Elizabeta* na Śląsku, w Małopolsce, w Wielkopolsce i na Mazowszu; w postaci łacińskiej *Alisabeth* w r. 1469 na Mazowszu; *Elizabeth* od r. 1222 na Pomorzu, w Małopolsce, na Śląsku i na Kresach Południowo- oraz Północno-Wschodnich; *Helisabeth* od r. 1198 w Wielkopolsce, Małopolsce, na Mazowszu i na obu kresach; w postaci niem. *Elsabeth* od r. 1412 w Wielkopolsce i na Kresach Południowo-Wschodnich; *Elsebeth* od r. 1307 w Małopolsce i na Śląsku; w postaciach zdrobniałych *Ażka* od r. 1391, *Elżka* od r. 1310; *Elżuna* pod koniec XIII w.; *Elżyna* w r. 1390; *Halżka* od r. 1387; *Helżka* od r. 1387; *Hylżka* w r. 1318; *Elczka* od r. 1315; *Elka* od r. 1319; *Żbieta* od r. 1392; *Żbiejta* od r. 1383; *Bieta* od r. 1392; *Bietka* od r. 1360; *Biejta* od r. 1389, w postaci zniemczonej *Elze* od r. 1380; *Liza* od r. 1303; formy złożone: *Longa* [tj. 'Długa = Wysoka'] *Elizabet* w r. 1432; *Pulchra* [tj. 'Piękna'] *Elczka* w r. 1317 (Mal III 359).

Hebrajskie imię teoforyczne: '*elišeba*' 'Bóg jest moją przysięgą' lub 'Bóg *El* jest pełnią, szczęściem' (BNOT 111), transkrybowane w greckiej Septuagincie (LXX) *Elisabet*, do Wulgaty *Elizabeth*, w staro-cerkiewno-słow. *Elisavetъ*, *Jelisafъ* (Mal III 358, KIS II 141, por. PrSB 313). Imię nosiły m. in.: 1) św. Elżbieta, żona Zachariasza, matka św. Jana Chrzciciela (Łk 1); 2) św. Elżbieta Węgierska (1207-1231), wspominana 17 XI (do niedawna 19 XI); 3) św. Elżbieta Portugalska (1271 – 4 VII 1336), czczona w dniu śmierci (w Kościele *dies natalis*, tj. 4 VII) i inne (o których zob. KIS II 142 – 149).

SNWPU podaje 1 osobę o nazwisku *Elżbieta* w woj. wałbrzyskim; 371 *Elżbieciak*.

III w prepozycji i postpozycji z imieniem *Jahwe*:

Eliasz (Wyk). **Eliasza** i podobne SIW podaje 1211 mężczyzn noszących imię *Eliasz*; 8 *Elias*; *Iljas* w woj. wrocławskim; 1 *Ilya* w woj. łódzkim; 4 osoby (kobiety i mężczyźni) *Ilija*: po 1 w woj. bielskim, gdańskim, jeleniogórskim i warszawskim; 9 *Ilja* również noszonych przez kobiety i mężczyzn; 1 kobietę o imieniu *Eliasza* w woj. katowickim.

SI 81 notuje imię męskie *Eliasz* z odpowiednikiem łacińskim *Elias*; *Elias* występuje w jęz. hiszp., w obu luż., nor. i port.; *Ilja* w mac., u Serbów i Chorwatów; *Élie* we fr.; *Elja* w lot. i słwń.; wariantywnie: *Ellis*, *Elijah*, *Elias* w ang.; *Iljaš*, *Ilja* w błr.; *Ilja*, *Ilko* w błg.; *Eliaš*, *Ilja* w cz.; *Elias*, *Elis*, *Ellis* w dun.; *Eelias*, *Illo*, *Elias* w est.; *Eelis*, *Eljas*, *Elias*, *Eliias* w fin.; *Elia*, *Elias* w hol.; *Elijas*, *Eliošius* w lit.; *Helas*, *Heleš*, *Hilaš* w dolnołuż.; *Elias*, *Elia*, *Elies* w niem.; *Elias*, *Ilias*, w nowogr.; *Ilja*, *Ilija* w ros.; *Ilie*, *Ilią* w rum.; *Eliaš*, *Ilja* w slow.; *Elias*, *Elis*, *Eli* w szw.; *Ilja*, *Ilko* w ukr.; *Illés*, *Illyés*, *Éliás* w węg.; *Eklia*, *Elias* we wł.; forma żeńska notowana jako *Ellice* w ang.; *Iljana* cz.; *Eliane* we fr.; *Eliasa* w lot.; *Ilka* w mac.; *Eliána* w węg.; wariantywnie: *Ilica*, *Ilka* w błg.; *Ilinca*, *Iliia*, *Iliiana* w rum.

W staropolszczyźnie notowane jako *Elias* w postaci łacińskiej od r. 1249 w Wielkopolsce, na Śląsku, w Małopolsce, na Mazowszu i na Kresach Południowo-Wschodnich; *Helias* od r. 1212 w Małopolsce, na Śląsku, na Mazowszu, Pomorzu, w Wielkopolsce i na Kresach Południowo-Wschodnich; w postaci wschodniosłowiańskiej *Ilijasz* od r. 1430, *Ilja* 1448, *Hiljasz* 1450, *Hilja* od r. 1440, *Uljasz* od r. 1415 (także na Mazowszu), forma patronimiczna *Uljaszowicz* od r. 1496, *Ulijach* od r. 1442; *Hilec* od r. 1470, *Hilko* od r. 1430, *Hilowicz* od r. 1440; *Ilek* lub *Ilko* od r. 1438, *Iliczka* od r. 1498, *Julkow* r. 1467; od r. 1430 *Helisz* w Wielkopolsce (Mal III 211 – 212).

Teoforyczne imię starohebrajskie od podstawy *Eli* i *Jahwe*, a więc obu imion własnych Boga w postaci *elijāh(ū)* ‘Jahwe jest moim Bogiem’ (BNOT 107), przetranskrybowane do tekstu greckiego Septuaginty (LXX) jako *Helias*, z czego w Wulgacie *Elias*, a w staro-cerkiewno-słow. *Ilja*, *Elja*, *Olija*, co nam tłumaczy postaci wschodniosłowiańskie imienia.

SNWPU podaje 590 osób o nazwisku *Elias*, 1453 *Eliasz*, 98 *Elijasz*, 312 *Elas*, 8 *Elass* i pochodne, o czym szerzej w NP 123 – 124.

Joel, **Joela** i podobne SIW podaje 50 mężczyzn o imieniu *Joel*; 11 kobiet o imieniu *Joela*; 2 *Joella*: po 1 w woj. bydgoskim i szczecińskim.

SI 143 notuje imię męskie *Joel* z odpowiednikiem łacińskim *Joël*; *Joel* występuje w jęz. ang., cz., est., hiszp., górnołuż., mac., port., slow. i słwń.; *Gioele* we wł.; wariantywnie: *Joel*, *Joeli* w błg.; *Joel*, *Joeli*, *Jeeli* w fin.; *Ioël*, *Joil* w no-

wogr.; *Ioil, Iilu, Iole* w rum.; *Joel, Joele* u Serbów; forma żeńska występuje jako *Joelle, Joella, Joellen* w ang.; *Joëlle* we fr.

Starotestamentowe dwuczłonowe hebrajskie imię teoforyczne: w I członie występuje imię Boga *Jahwe*, w II *El < Elohim*, całe imię więc znaczy 'Jahwe jest Bogiem' (BNOT 155, KIS III 333). Nosił je jeden z tzw. proroków mniejszych StT, żyjący w V w. przed Chr. i wywodzący się z Judei, autor księgi Joela.

SNWPU notuje w woj. warszawskim: 2 osoby noszące nazwisko *Joël* i 6 *Joel*; *Joelko* 0.

Objaśnienie skrótów

- (Nie objaśnia się skrótów ksiąg biblijnych i skrótów języków z SI)
- BNOT A. Tronina, P. Walewski, *Biblijne nazwy osobowe i topograficzne. Słownik etymologiczny*. Częstochowa 2009.
- BP *Pismo Święte Starego i Nowego Testa mentu*, oprac. zespół pod red. ks. M. Petera (StT) i ks. M. Wolniewicza (NT), wyd. III. Poznań 1991-1994.
- BT *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, oprac. zespół biblistów polskich (tzw. Biblia Tyniecka lub Biblia Tysiąclecia), wyd. IV. Poznań–Warszawa 1989.
- EK *Encyklopedia katolicka*, Lublin od r. 1985. Tow. Naukowe KUL.
- KIS H. Fros, F. Sowa, *Księga imion i świętych*, t. I-VI. Kraków 1997-2007.
- Knap M. Knappová, *Jak se bude jmenovat?*, Praha 1978.
- KNI J. Bubak, *Księga naszych imion*, Wrocław 1993.
- KP *Kalendarz prawosławny 2002*, Supraśl.
- Kupis B. Kupis, *Nasze imiona*, Warszawa 1991.
- KVNB Naumann, G. Schlimpert, J. Schultheis, *Das kleine Vornamenbuch*, 3. Auflage. Leipzig 1980.
- Mal I M. Malec, *Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych*, Wrocław 1971.
- Mal III M. Malec, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków 1994.
- NP E. Breza, *Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany*, Gdańsk 2000–2004 (t. IV w przygotowaniu).
- PrSB *Praktyczny słownik biblijny*, oprac. zbiorowe, red. A. Grabner-Haider, Warszawa 1994.
- SI W. Janowowa, A. Skarbek, B. Zbijowska, J. Zbiniewska, *Słownik imion*, wyd. 2. Wrocław 1991.

- SIW *Słownik imion współcześnie w Polsce używanych*, wyd. K. Rymut, Kraków 1995.
- SNT X. Léon-Dufour, *Słownik Nowego Testamentu*, wyd. II, Poznań 1986.
- SNW *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, wydanie na płycie CD Roma, Kraków 2001.
- SNWPU *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, t. I-X, wyd. K. Rymut, Kraków 1990-1992.
- SSNO *Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. Taszycki i M. Malec, t. I-VII, Wrocław 1965-1987.
- Wyk J. Bubak, *Wykaz imion używanych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, *Język Polski* LXIII, 1983, nr 1-2, s. 72-84.

Symbol 0 przy nazwiskach oznacza formę z różnych względów niepewną.

Summary

Names derived from the name of God *Elohim*

The author explains the origin of the name *Elohim* and subsequently the theophorical names of people that were derived from this name of God in the Old Testament in the postposition such as *Daniel* and in preposition such as *Elżbieta* and in preposition with postposition such as: *Jakwe*, *Eliasz*.

The article entry is composed in the following way: names given in *The Dictionary of Names Temporarily Used in Poland*, versions of the names in 29 languages, records of the names in the Old Polish and their origin, and finally, the names of distinguished people by the described name.